UNITED STATES HOLOCAUST MEMORIAL MUSEUM

Ukrainian Museum-Archives of Cleveland Displaced Persons Camp Periodicals Collection

Item in Public Domain or an Orphan Work:

The United States Holocaust Memorial Museum Library respects the copyright and intellectual property rights associated with the materials in its collection. According to the Library's knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work--or if you know who does--please contact the USHMM Library by phone at 202-479-9717, or by email at reference@ushmm.org.

Also available via libraria.ua.

Що дальше?

Остання війна принесла з собою надзвичайно різкі й нагальні зміни понять і вартостей в усіх ділянках життя, може тому, що була вона жорстокіша від минулих воєн, а може тому, що цим разом, крім вояків на фронтах не менше завзято змагались з собою світогляди.

Але, як по скінченій битві санітети воюючих сторін збирають з поля бою ранених, щоб їм усіми можливими способами рятувати життя, так по закінченій війні провід кожної суспільности вживає всіх заходів для рятування морального стану у своїх членів.

Нам не приходиться говорити тут про нарід у краю. Вістки, що доходять звідти завжди наново засвідчують, як морально сильно він держиться.

Ми хотіли б однак заторкнути питання моралі тих, що остались на чужині й сьогодні майже цілістю живуть у таборах. Точніше: хочемо говорити про нездорову родинну мораль наших таборових спільнот.

Цим не хочемо, борони Боже, сказати, що в ненаших спільнотах ця справа стоїть краще. Це ні. Але не наші табори нас не цікавлять і ми не хочемо брати собі прикладу з когось, противно ми мусимо мати амбіцію бути взором для інших. А у нас поняття родинної моралі й дисципліни лишає багато до побажання, головно там, коли ці родини повстали, так би мовити самочинно, без жодних церковних ані правних актів чи заяв, а поза формами принятими кожною культурною спільнотою, отже на дико.

Ділялось це звичайно так:

З околиці сходились до табору хлопці й дівчата, старші й молодші, деякі з родинами, але в великій більшості самітні.

Обставини були виїмкові, хвилеві, розчислені найвище на кільках тижнів. А найважніше не було нічого забороненого, не було нікого, хто б забороняв. Отже: врешті воля,— казали собі всі.

І не один забув, що там, дома, родина. Як було про це пам'ятати, коли здавалось цілий світ обернувся догори корінням.

Не думали нічого, ні той молодий хлопчина, ні та дівчина, що їх майже дітьми вивезли на роботи. Забули про святі слова, з якими їх батьки в дорогу випроваджували: щоб ти, доню, в зеленому вінку до шлюбу йшла, а ти, сину, пам'ятай, що твій батько був чесним господарем у своєму селі.

Адже врешті прийшла воля. Чи ж мали самі собі її обмежувати? Коли „це все й так розлетиться" бо ж „так стало бути не може".

Та ні по кількох тижнях, ані навіть місяцях, нічого не змінялось й те, що не було актом розуму й волі а відрухом — осталось фактом.

Припечатала його печать часу, а в багатьох випадках, нова, жива істота. А світ стояв собі дальше і сонце світило ніби нічого й не було та оглядало, що творилось в українських спільнотах на чужині.

А творилось тут погане: Люди потоптали ногами всі святі засади, забули про все, що зобов'язувало там дома й стали руйнувати основи, на яких базується сила кожного народу — родина.

Вийшли на денне світло новітні українські Катерини та Наймички. Ходять і плачуть на свою долю, самотні й опущені Катерини, щасливі що наразі даром кормлять їх та й їхнє маленьке. А він у сусідному таборі, бо ж... „врешті воля" і „не я один такий".

Нажаль не можна в малій статті точніше розглянути цю проблему. Думаємо, однак, що наш голос не буде одиноким. Хочемо лиш на одне звернути увагу: хто руйнує українську родину й ламає життя українській дівчині, мусить бути напятнований, байдуже чим і ким він не був би. Такі люди не мають морального права брати участі в суспільному житті, не то кермувати ним. Цього вимагає добро загалу, добро нашого імені на чужині й святі, моральні засади нашого народу.

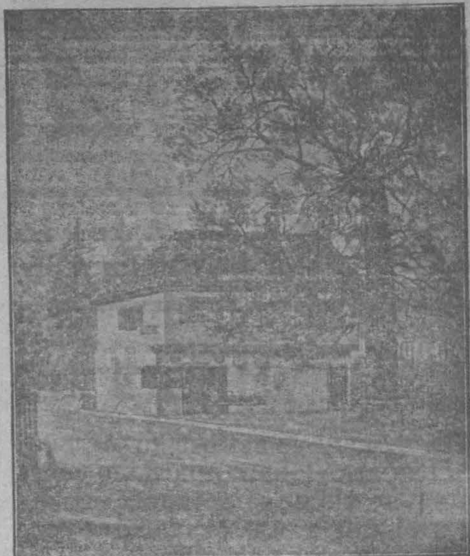
Коли ж суспільність не запротестує і кожен поступатиме після свого хотіння в імя засади „не я один такий", так тоді до чого дійдемо ми, як українська еміграція, і що буде з нами дальше?

М. К-р.

При реєстрації

— Де родились?
— Там, де останнього разу.
— Що останнього разу? —питає здивовано урядовець,
— А, пробачте, то не ви мене востаннє реєстрували...

М-нко.

СЕЛО

Ні,
Волі тут не було,
Лиш пожежі та громи і бурі.
По дорозі віків
Загубилось село...
Вісь часу, уломалась в яру,
У калюжі...
І йому все одно,
Що твориться під небом містичним.
Хліб і сіль та рядно,
Та молитва Пречистій.
Сонце будить його на роботу,
А місяць додому веде.
І не чути людського клопоту,
Лиш в суботу...
Як дзвін загуде!

ПЕТРО КІЗКО

СОН БАТЬКА

Чи то приснилося мені,
Чи перед очі стала з'ява? —!
В чужій, далекій стороні,
В моїм відчиненім вікні
З'явився образ: кучерява
Голівка синова. Івась! —
Кричу й цілую до нестями.
Душа сльозами облилась
І разом радість зайнялась
Ясними, тихими вогнями.
— Скажи, синочку мій, звідкіль,
Якими ти пройшов стежками
В оцю зимову заметіль?
Невже, невже із рідних піль,
З тих рідних піль, де килимами
Жита широкі простяглись,
Де гай розкішний зеленіє,
Де ми, пригадуєш, колись
Калину рвали? Пригорнись,
Моя солодка, тиха мріє...
Схилив голівоньку Івась,
Налиті смутком очі сині.
— Ой, тату, тату! Не діждавсь
Побачить, рідний, вдома вас,
У нашій кинутій хатині.
Скажіть, татусю любий мій,
Чи скоро вернетесь? Чи скоро?
Ми в купі будемо в ясній
У теплій хаточці своїй
Без кривди жити і без горя.
Замовк Івась. Удалині
Горіла зірка золотава.
Мені ж привиділась в вікні,
В чужій, далекій стороні
Голівка сина кучерява.

(Із збірки „Навіки твій")

ВТІКАЧІ

УРИВОК З ПОВІСТІ

Написала: Зіна Дарнич,

Рівномірно дихає вічність. Ранок, вечір, ніч і знову ранок. Проходять мрякою заслані дні й вогкі, холодні ночі.

Велике, чуже, кам'яне місто переживає на перший погляд ока свою безпланову, хаотичну дійсність. Положені на чотирьох сторонах світа двірці викидають щодня байдуже довгою ниткою тисячі нових існувань і місто кожного разу простягає по них свої довгі, кошлаві руки вулиць.

Пажерливо й ніколи ненаситно проковтує їх у своє безмірне нутро й від тепер ведуть сірі істоти долею й поліцаєм другої світової війни наказане, одноманітне животіння.

Вечорами ростісняється обруч затягнений довкола їхнього невільного життя і вони сонно й змучено снуються кам'яним містом.

Часами місто великодушно заховає їм у своїх звичайно темних заулках кілька променів сонця, щоб дивуватись зміні, що наступає в сірих людях під дотиком живого сонячного блеску.

Похилені постаті прямуються, відчиняють широко понурі очі й у їх читає місто чужу казку пахучих виниць, блакитного італійського неба й розлогого, безкрайого степу.

Але звичайно місто загорнене в тумани сліпає байдуже широкими отворами неросвічених вікон.

Тоді хочеться думати про дитину полишену саму в холодній хаті й малу дівчину, що підбігає дрібними ногами за життям і оглядається тривожно що кілька кроків.

* * *

— Отже ми на місці!

Великі, сумні очі безрадно й розгублено розглядаються кругом і пробігають крізь збиту товпу мандрівників, що з поспіхом [...]дають темні, великі забудування східного двірця.

Вже майже дві години, глядять ці гарні, втомлені очі в товпу, що ні меншає ні тихне. Усе метушиться кругом. Дехто з трудом тягне свої клунки, щоб передати їх у переховальню, інший щось довго й переконливо говорить шоферові таксівки, а коли цей знуджено відвертається, мандрівник поспішно виймає з кишені пачку цигарок і оба зразу починають приязну розмову, що здавалось ніяк не клеїлась. Дзвонять трамваї, трублять авта, перекликаються люди.

Все колихається, шумить, спішить, лиш двоє великих, сумних очей жіночої постаті, що пристала під стіною нерепповненої ждальні розгублено й безрадно розглядаються кругом.

— Це так, Лідо, виглядає чужина — думає чорна голівка, ще тиждень тому мріяна й далека, розділена тридцятьдвома годинами їзди й тисячами журб і клопотів, страхів і надій, а нині дійсна, близька й так страшенно далека.

Майже дві години стоїть Ліда, сперта між стіну й клунки, ждучи на тітку, з якою приїхала сюди й яка поїхала до міста відшукати свояків. Ліда сторожить клунків і глядить крізь великі, запорошені вікна на рухливе місто.

У втомленій думці ворушиться лиш одне слово: Спокій, нарешті спокій.

Ліда не думала тепер про те, що цілий ряд державних і міждержавних законів замкнув за нею браму її батьківщини, а її гарну постать наклеймив знамям чужинки. Тепер вона ходитиме усюди з тим тавром. І місцеві, негостинні, холодно — вираховані мешканці будуть їй нагадувати, що чужинці це меншевартні істоти з низькими інстинктами й злочинними нахилами. А вони, нарід панів і вибранців судьби можуть цими чужинцями тільки погорджувати й у своїй вищості зрабувати від них усе, даючи їм найтяжчу фізичну працю й дозвіл на найзлиденніше животіння.

Не думала втомлена голівка Ліди, що не спокій жде її, а холод чужини, що з кожним днем більше оковуватиме її серце й сотні законних і незаконних принижень ранитимуть її почування, а душу вялитиме туга за рідним краєм. Не думала про те Ліда, та вже найблищі дні й тижні мали навчити її, що не зазнає спокою й щастя на чужині той, хто любить рідний край.

А Ліда свій рідний край любила.

* * *

[Г]одинник з сусіднього костьола б'є глухо першу годину ночі.

— Мамо! — дрібна постать під легким покривалом здригається.

Ліда втискає голову в подушку, затикає вуха.

... Спати ... не думати нічого.

— Я йду Лідочко, я мушу йти... Володько пішов, Степана забрали. А мені або йти за Володьком, або ті прийдуть по мене... Ти мусиш остатись сама...

В очі коле болюче тьма, щось стискає горло й Ліді знову так, як було тоді, в той день, як Андрій ішов: Під ногами тяглася размокла стежка, небо росило дрібним, холодним дощем. Андрій говорив і Ліда чіплялась з розпукою цієї останньої хвилі. Вона знала — для нього не було іншого виходу й сама жаліла, що вона не молодий, здоровий мущина, тоді могла б піти з Андрієм, щоб сповняти обов'язок, як вони його обоє розуміли. А так... Останній поцілунок, останній стик руки й Андрія не стало.

Ліда стояла й замряченими від сліз очима проводила високу постать брата, поки широка, темна стіна ліса не відчинилась перед ним.

Ліс приняв його до себе, щоб від тепер стати для нього хатою, другом і охороною. Йому й тисячам таких як він. Третя болісна розлука й втретє страта дорогої людини полишила тим разом незаступлену нічим пустку.

А потім не було довго — довго нічого.

Вечером приїхала Андрієва Люба й викликала Ліду з кімнати. Андрій переказував ждати його сьогодні вечером за Мокрієвим полем під грушою. Це було місце, куди Андрій водив малу Ліду збирати мамі ромени й волошки й тут потім зустрічав він свою Любу. Місце знане їм і дороге споминами.

Обнявшись тісно, сиділи Люба з Лідою на межі й ждали вечора.

Слова не вязались і годі було віддати усю нетерплячку й радість із надіяної зустрічі. Сині й сірі очі зависали над горизонтом і вичаровували дорогу постать.

Йшла ніч і відзивалась таємними голосами. Гудів у житі спізнений жук і перекликались сверщики. З містечка нісся голос дзвону й повітря прилягло сонно на межі.

Дівчата ждали й Ліда думала, що вона скаже Андрієві й котру з них першу він вітатиме.

Та він не приходив. З піль прибігав далекий легіт і Ліда наслухувала в ньому Андрієвого голосу й його легких кроків.

Літня, подільська ніч прийшла й пішла. Андрія не було. Ліда розкрила очі й розбуджена свідомість нагадала їй все розчарування. Люба сиділа держучи на колінах Лідину голову і дивилась втомлено — спокійно туди, звідки надіялась любого хлопця.

Ліді хотілось плакати. Вертались у місто й ноги купались у ранній росі. То одна то друга звертали очі на стежку, хоч надії не було. Андрій не міг прийти й вони обі мусіли думати, що й йому було важко.

* * *

Очі в Ліди зачинені й її думки літають летом спогаду до давніх приятелів, до Соколівки, у Львів. До малого, щасливого дому, де вона малою дівчиною гралась в обіймах мами і, — майже в тому самому часі, до її гробу, що стояв тепер запущений на горі тихого кладовища, звідкіля було видно старий, темний став.

І знову чує вона лагідні, спокійні слова Андрія і бачить батька в останній трагічний момент його арешту.

— Живу, мов у зачарованому колі спогадів і незабутніх, дорогих мені осіб і ніяк збудитись до дійсного життя і ніяк станути в ряд людей, які безглядно й рішуче борються за своє нині й завтра. Нема для кого носити усміх на лиці й нікому похвалитися малими але завзято здобутими побідами над буднем

А дійсність будить і життя вимагає більше уваги й приявності всіх змислів для себе.

Про дрібні радості наших буднів

Немов заковані в сірий, важкий камінь німецьких касарень проходять монотонні, нудні дні. Години за годинами, тижні по тижнях, яким не один із нас згубив число. І здається не раз, не має цілі ні вигляду в нашому житті, якого одиноким змістом було нервове й гарячкове чекання чогось, що мусить статися, що мусить прийти і, в що одначе вже часто перестаємо вірити. З острахом приходиться ствердити, що хвилин отої зневіри що раз більше і що раз більше між нами таких, що тратять спокій і недавній ще погідний настрій. Об'яв природний й зрозумілий, бо тільки ті, що нічого не переживають і не думають, не переходять внутрішніх бурь і заломань.

Та проте стан цей не сміє перейти в постійний, бо наслідки його жахливі для нас самих і для нашого окруження. За всяку ціну нам треба вирватись із кола отих думок, що мов черви роз'їдають наш внутрішний спокій та забирають у нас здібність вірити.

Це правда — наше життя збідніло, обмежилось до кількох квадратних метрів таборової кімнати та до кількасот їх таборової площі; зубожіла обстановка наших приміщень, потерся та вилиняв наш одяг і це все разом зовсім не помагає почувати себе добре. Та однак: погляньмо краще довкруги себе, посвятімо більш уваги кожній хвилині нашого дня, й може побачимо там більше сонця, як нам на перший погляд здається.

І тут маленьке слівце до тебе таборове жіноцтво. Мені здається, що нікому так, як саме жінці призначено йти сірими буднями й дрібними руками визбирувати з них маленькі соняшні промені та вносити їх в своє оточення. Якже правдивим є, що один жіночий усміх, одне лагідне слівце впору й на місці висказане, потрапить втихомирити не одну й найгрізнішу бурю.

Убогі наші кімнати, але хіба не зуміє працювати й здібна рука нашої жінки найскромнішими засобами перетворити їх у правдиві оази відпочинку, живцем перенесені із наших розкішних хат на Батьківщині, які так дуже потрібні нашим найближчим для відпруження їхніх пошарпаних нервів.

Кілька чистеньких мережаних платочків, добутих із дна скрині, де зберігаються наші святощі з дому, скромна китиця осінніх айстрів на столі, як часто потрапить вичарувати усміх вдоволення на втомленому лиці наших чоловіків.

Багато з нас втратило в світовій завірюсі майже все, але чи ж не мають бути вдячні долі ті, яким вдалось із попелу всесвітньої пожежі врятувати те, що для людини в особистому житті найдорожче — свою родину, та умістити її покищо в скромних, але певних таборових обставинах. Чи ж не радує нас кожний раз як бачимо, що на наших очах підростають наші найменші, які краще як дорослі пристосувались до нових обставин і вдоволились скромним, з дерева тесаним, коником на місце вибагливішої цяцьки. І чи не виповняється наше серце радістю від свідомості, що наші діти можуть вільно вчитись у своїх нашвидку організованих школах та не забувати рідного слова.

І взагалі чи ж не мало значить для нас те, що ще недавно були ми розкинені в морі чужого ворожого елементу, самотні, одинцем — сьогодні ж можемо жити гуртом між своїми, говорити своєю рідною мовою, молитись в своїй, хоч скромній, але рідній церкві.

Як часто приходиться просто забути на короткі, але так дуже потрібні для удержання внутрішньої рівноваги, хвилі, що ми на чужині. Чи не траплялось вам подумати, що кожний наш табір це немов частинка нашого рідного міста чи села, з його різнобарвними проявами щоденного життя, з щоденними клопотами й подіями. І чи направду нічого не значить для нас, що раз, а часто кілька разів у тижні ми можемо послухати рідної, часто мистецько виконаної пісні, побачити свою театральну виставу в рідній, запашній мові, що чудом вичаровує нам наш дорогий незабутній край.

Доводиться зустрічати між нами людей, що здається мають дивну насолоду у вишукуванні темних і болючих сторінок нашого таборового життя. Не берімо собі приміру з них. Вчімось цеї великої штуки шукати в житті саме того, що гарне й добре, хоча б як важко було його знайти. Вчімось радіти із кожного соняшного блеску, із кожної щасливо перебутої днини, кожного привітного слова, яке нам хтось, чи ми комусь сказали.

І думаймо ще про одне. — Те, що становить найбільший скарб нашого таборового життя — надії не забрав і не зможе у нас забрати ніхто. І нехай ця надія вже не буде для нас одною з дрібних радостей нашого будня — а цілющим і життєдайним джерелом постійного гарту й сили.

Д. К.

МАЛИЙ ФЕЙЛЕТОН

Футбольні змагання

Репортаж

В минулу неділю наша спортова дружина „Старий Дуб" розіграла футбольні змагання з дружиною „Макаґіґі".

Точно в годині 3.30 спортова площа була заповнена публікою по береги, але спортовців ще не було.

Щойно по годині задуднілa земля. Всі думали, що гремить, бо хоч дощ перестав падати, то хмари всетаки не перейшли. Прикладаю вухо до землі й слухаю. Гуде дальше… Аж дивлюся, із-за вугла великого театру сунуть наші спортовці.

На самому переді йде пивовар пан Яцко Самогонов — пристійний, хоч куди мужчина. Він тягне за собою візок з бочкою пива. За ним іде його помічник кельнер пан Перидон Душогубенко, дальше орхестра з історичним бубном, якого колись розбив головою пан Натягайло, й грає спортовий марш „Ішли діди на муки".

За бубном бачу чоло першої дружини „Старий Дуб". Всі грачі це хлопці як справжні дуби-дуплясті, в яких сови виховуються. За дружиною ступає поважним кроком пан лікар і один дентист зі своїм техніком. На кінці акушерка з баньнами під пахою. Вона заступає шпитальну сестру. За сестрою ідуть ще чотири санітети.

Надходить і дружина „Макаґіґі," що є в дещо відмінному складі. Тут бачимо старих спортових вигів, які в своєму житті не одного ґоля вже випили. Мають прекрасну поставу, лише деяким заважає трохи живіт. Вони мають теж свого лікаря, що йде сам без дентиста, бо, як потім я довідався, на одинадцять чоловіків було всього чотири зуби, тому не було б що вибивати. Зате вони мають чотири ліжка й одну пляшку „Нерволь'ю" до натирання.

Точно в годині 4-ій починається гра. Таборова сирена дає знак, що гра буде на смерть і життя. Публіка шаліє, кожний дивиться з напнятими нервами, а гра йде та йде. Перевагу бере „Старий Дуб". Гра солідна — один помагає другому. Пан Дратва б'є м'яча вісім разів, а він ані руш. Заважає живіт… Не бачить бідолаха через той живіт ноги й тому ніяк не може нею попасти м'яча. Йому на поміч прибігає пан Маґула, також не менше грубий, й спільними силами відбивають м'яча, що летить не дальше, як два метри. Зате оба спортовці падають в болото, при тім так їм помішалися ноги, що пан Маґула витягнув з болота три, зате пан Дратва — тільки одну. По довших нарадах, кожен пізнав свої ноги й гра пішла дальше.

З ТЕКИ
БАЙКИ НАШОЇ ЕМІГРАЦІЇ

РІДНЕ РИЛО

У мого батька десь давно, не тепер.
Жив собі, пробачте, великий, годований вепер
Дивне було це створіння:
Їло воно і коріння,
Моркву, ріпу, бульбу та петрушку,
Випивало навіть з чогонебудь юшку
Хвостик мало коротенький,
А животичок кругленький,
І всім на превелике диво.
Мало воно довге-довге рило.
І куди б не шлялось, куди б н ходило,
Завжди воно рило й рило...
А коли я у таборі опинився,
Часто мені отой кабан снився:
Ніби: куди я тут не повернуся,
Всюди тільки на вепрів наткнуся.
Бо всі вони, бачте, один звичай мають:
Де треба й не треба, свої рила пхають.
Усіх вони критикують, усім вони негодують
Цькують, риють і пльоткують.
Та мій батько на кабана раду підшукав,
І йому у рило довгий дріт запхав
Може б і ми, порадившись братт те саме зробили
І всім свиням їхні рила дротами за шили
Щоб і вони знали та пацят навчал
Де не треба, свого рила щоб вон не пхали.

ХРІН

Публіка подивляла техніку наших спортовців і їх завзяття. — Тільки пан Яким Моргало з панною Палазею Кокетинською, надівши на очі темні окуляри від сонця, якого з нас ніхто не бачив, хитро підсміхався.

— Бачиш Палазю, як наші кольорії скачуть... на панських животах?

Але хтось з присутніх завважив:—"Пане Моргало, купіть собі ще одні окуляри, але вже білі й прозорі, бо через ті темні бачите фальшиво".

Втім розмова перервалася, бо мяч припадково вдарив пана Моргала в самий ніс і розбив його темні окуляри.

Тимчасом падуть ґолі. — Назагал дружина "Старий Дуб" грає, добре тільки занадто сопе. Пан Моргало зденервований розбитими окулярами, кричить: "Панам захочуться пива пити на площі!" Але знову хтось йому перебив, бо саме в цей мент „Старий Дуб" дістав тяжкого голя. — Всі ревуть з радості й втіхи. Тільки пан Моргало витягає одне із своїх шести пер і хоче мабуть щось писати... "Є — є — є — єєєє!!! — заревла знову публика. Тепер "Старий Дуб" стрілив в сам ріжок і воротарь „Макаґіґі" хоч був в шоломі — то оборонити не міг. Видно, що дружина „Старий Дуб" має новочасну спортову техніку, яку використовує майже в 70 процентах. Відбивання мяча відбувається головно руками, головою, животом або носом: ногами послуговується дуже рідко. Натомість дружина "Макаґіґі" заголосно кричить. Хоче мабуть два зайці зловити, виграти змагання і при тому зробити пробу хору.

Гра закінчується поразкою для обох дружин. Сімдесятьпять процент грачів пішло з площі просто до ліжка. Наш шпиталь викупив в місті всі баньки. А управа табору задумує вивезти пацієнтів до якоїсь кліматичної околиці на лікування. — Цікаво, чи з них ще щось буде?...

Написав ОКО.

ЇДЕМО ДО КАНАДИ

(МАЙЖЕ ПРАВДИВА ІСТОРІЯ)

Таборова газетка повідомила, що Канада відчинила свої гостинні ворота і з отвертими раменами приймає всіх українців-утікачів на свою багату земл „Ходіть люде з хат і з поля, тут жде на вас краща доля! Тут будете добр жити й нічого не робити".

Таборовики, які пильно слухають „Живі Газетки", почувши це, якстій розбі лись по таборі й давай кричати; „Їдемо в Канаду! Скінчились наші муки і стра ждання! Наша перемога! Нехай живе Канада! Многії літа президентові Канад!"

В таборі немов буря знялася. Зашуміло, загуділо, заметушилося все, неначе в муравлиську. Одні кричать, другі з радості плачуть, цілуються, обнімаються і слово Канада відміняється на всі лади: Канада, Канади, Канаді, в Канаді

—Їдемо до Канади!!!—йде луна по всьому таборі. Навіть театр перервав свою виставу, а актори, як були в костюмах, біжать і собі на площу. Біжить і швець Копитко і кравець Голка, і столяр Гиблик, гармоніст грає, а цілий театральний ансамбль співає—„Кожний буде пан!"

Аж тут надбігає Управа табору. В очах голови страх жах: „Що це, бунт чи опозиція?"

Люде стали один другого питати: хто має їхати в Канаду, чи самі чоловіки, а жінки останутся в таборі?

—Ні, ні, виїхати мають першими чоловіки з жінками. Ті ж терпіли тут подвійні муки.

На таку вістку деякі чоловіки засумувались, за це жінки зраділи, аж їм очі засвітились.

—Ага, це зрозуміло. Але будь ласка, скажіть: шлюбні чоловіки зі шлюбними жінками мають право перші виїхати в Канаду,—так це ясне,—але що буде з тими, ніби подружжями, що то, якби то сказати, живуть досі так от, без віри на віру? Що з ними буде? Що їм робити?"

—Теж питання: Що робити? Як то що? Збиратися, тай гайда до шлюбу!

Як це почули нешлюбні жінки, зараз метнулись до своїх нешлюбних чоловіків: „Іване, Петре, Дмитре, Гавриле Даниле, годі тобі тут стояти і рота роззявляти! Чуєш, що добрі люде кажуть? До шлюбу нам треба! Ходи не стій, час не чекає!"

—„Ти дурню один із другим—кричить швець Копитко—ти не бачив, що і я, швець Копитко, не якийсь там Гриць Перевернищтани, взяв і таки оженився! А ти думаєш оттак, як яка скотинка, чи худобинка жити! А ну до шлюбу медведі хрещені.

З боку стоїть гурток хлопців і дівчат. Ті якось посоловіли, не говорять, не сміються, а один із них журливо питає: А що ж буде з нами, парубками, коли Канада тільки жонатих до себе приймає?"

Тут йому поважний столяр Гиблик відповідає: „Ти один із другим дурню головусий дивись на мене! Підшукай собі так, як і я якусь гарну Людвісю і зараз женися! От що! А тоді вже їдь до самого президента Канади.

А тут швець Копитко, як заспіває на цілу площу: „Ледь який смаркачина, а вже знає, що дівчина. Магазини обкрадає, їй дарунки посилає!"

—Так, так, але дівчина самими дарунками не вдоволяється. Найліпшим дарунком для неї шлюб і кінець.

І як на команду кожний із хлопців стає побіч своєї дівчини і бере її за руку. Лице Копитка засяло радістю. Уставляє всіх парами, підносить копито всі співають: „До шлюбу, до шлюбу вгору і поїдемо всі..."

А балачки на площі йдуть дальше:— Ну а скажіть, що ж буде з УНРР'ою? Вона теж їде з нами?

„Оце й вигадали, та ще й питаєте! Певно, що й УНРРА їде разом з нами. А хто ж нами піклувався б, хто годував би, хто б нас напував і доглядав?

—УНРРА мусить з нами їхати. Ми ж, так сказати, діти УНРРА, а куди діти, туди й мама!"

—„Ну, а скажіть, а таборова поліція теж із нами, чи як?"

—„Ну й вигадали! Де ж таки без поліції? Ви ж подумайте тільки: Їде такий новоженець пароходом, а тут тобі надпливає другий пароход і він, ланець, гульк та й скочив на той другий і вже його нема. Жінка плаче, діти ревуть, а він уже собі там другу найшов.

Але з поліцією це не піде. Поліція тобі такого пройдисвіта лап за штани! Ні, брате, не втечеш! Забудь, що було! Тут тобі не табір УНРРА! От що значить поліція! Без поліції ні кроку не зробиш!

Або захотілося б кому свіженької морської рибки і він давай удку закидати, а тут тобі й поліція:

—Чужої рибки не вільно ловити! Тут не комуна, а демократія! Чужа власність—свята!

—Я чув що люде, які їдуть морем, западають на дуже небезпечну т. зв. морську хворобу,—каже один чоловік, а йому у відповідь другий:

—Не бійтесь, нас українців не чіпляється ніяка хвороба! Автім проти морської хвороби ніхто інший, а саме українці, винайшли лік. А знаєте, що то за лік? Самогон! Самогон, брате, це найбільш надійний лік проти тієї морської хвороби! Випідиш пляшину отого напитку, як дихнеш, то від тебе йде запах як із бровару. Хвороба до тебе, та куди там! Не наблизиться.

Ех, як зачули це таборові самогонщики, заворушились, заметушились і давай братися до праці. Закипіло як за добрих часів перед празником. Працюють самогонщики й руки затирають. Тут тобі брате інтерес. Уже й обчислили скільки літрів на всіх треба буде та по скільки братимуть за пляшку. Але не марками, а канадійськими долярами. Усю ніч іде працмаж бльоки ходором ходять. Всі працюють, рухаються, метушаться, в далеку чейже дорогу збираються. Це ж тобі не жарт, в Канаду за далеке море їдуть.

Аж нараз як не закричать, не заревуть голосники: Увага! Увага! А потім: „У Канаді добре жити — але треба там робити.
Бо Канада гарний край,—не працюєш то здихай!"

А по площі скаче кравець Голка і кричить на ввесь голос:
"То лиш байка, небелиця, що є в світі десь землиця,
Де би люде їли, пили й нічого не робили!"

Затих табір, задержав у собі віддих. Із за лісів та гір виглянуло ясне сонце, повіяло раннім вітерком, а з очей таборян покапали, ніби з листя дерев краплі роси, дрібні сльози...

Це був тільки гарний сон літньої таборової ночі

Написав ПАНЬКО СВИСТАВКА

З КНИГИ ЖИТТЯ

ВІД РЕДАКЦІЇ: В книгу життя кожної української родини записали останні роки багато жорстоких і трагічних сторінок. Немає хіба одні родини, що вийшла б цілою з цієї хуртовини, яка лютувала над нашою землею.

Щоб причинитись до збереження та закріплення тих віде незаписаних трагедій безіменних героїв, Редакція „НИВА" починає сталу сторінку — „З КНИГИ ЖИТТЯ". Тут міститимемо короткі, правдиві оповідання - хроніки про долю поодиноких родин, не додаючи нічого до того що, записало саме життя.

ЯР. ІР.

Так було...

Вродилась я в домі моєї бабусі. В той час мій батько, борючись з матеріяльними злиднями, закінчував університетські студії, а мати вчителювала в малому, підгірському селі, щоб у цей спосіб облегшити батькові грошеві клопоти. Дитинство моє пробігало спокійно й монотонно, зимою в бабусі, літом на селі в мами. І ці літні місяці остались незабутніми в моїй пам'яті. Туди, звичайно, приїздив на цілі тижні мій батько і, сидячи на батькових колінах, я годинами слухала його розмови з мамою. Найчастіше розказував він про своє рідне село. Про те, як його батько, мій дідо, бідний селянин, мимо всіх труднощів, відвіз свого сина одинака в повітове містечко в школу, як потім в короткому протязі часу, він, малий учень, стратив батьків, і п'ятнадцятилітнім хлопчиною остався сам в чужому, міському, малознаному світі. І як пізніше треба було йому з трудом здобувати гроші, потрібні на оплату науки й бурси, як мусів він бігати з одного кінця містечка в друге, до багатих домів, малоздібних товаришів із лекціями. Самому ж оставались на науку години ночі. Тоді при світлі малої лоєвої свічки виступав перед ним із випозичених книг цей інший світ, до якого всіми силами він прямував і куди вела важка терниста стежка, що починалася в глухому галицькому селі. А до того ввесь час гаряча туга за теплим матірним словом, за розумним, повним заохоти поглядом батька, роз'їдала його молоду душу. На свята розїздились товариші кожен додому, до своїх рідних, лиш йому не було куди їхати. Рідні не мав він жодної, осталось хіба село, де він родився. І туди їхав малий сирота, гнаний тугою за рідними та теплим, близьким словом. Сусіди принімали його щиро. Не було майже хати, куди не просили б його і там на довгі, благословенні хвилини він забував своє сирітське, одиноке існування. Крім цього він завважував, як з кожним роком зростала його повага в селі, як що раз частіше приходили до нього односельчани, старші за радою й порадою, молодші за новостями зі світа та вказівками. Те впевняло його, що дорога ним вибрана була правильна і, недаром проходили його роки, повні важкої праці. Із новими силами й новою певністю він вертався в школу, до дальшої, ще пильнішої науки.

Слухаючи батькового оповідання, ми з мамою тісніше горнулись до нього і кожна з нас по своєму обіцяла віддячити йому за самотні роки ще більшою любов'ю. Потім батьки мріяли, що ще короткий час і ми поїдемо всі до містечка, де батько відбував адвокатську практику, щоб надальше вже ніколи не розділятись на довгі, погані місяці. Тоді в розмові часто падало й моє імя. Батько хотів, щоб я багато вчилась, мама мріяла для мене про навчання музики. Я розуміла з того лише одне, що ще не довго й я матиму для себе маму на цілі дні.

І справді цей час прийшов. Я була тоді в бабусі. Одного теплого, весняного ранку приїхав батько й попросив бабусю спакувати мої речі.

Мені сказав, що ми поїдемо тепер до хати, до нашої правдивої хати, де жде нас наша мама. З радості й нетерплячки я не могла нічого говорити, хоч хотілось мені знати так багато: чи мама не ходитиме вже більше в школу, до „чужих дітей", чи я матиму своє власне ліжечко з білими занавісками та чи батько не від'їздитиме від нас. Впрочім батько не зміг би був напевно відповісти мені на ті всі питання. Він говорив щось багато й живо з бабусею, помагав пакувати мої речі й був в гарному настрої.

Потім ми їхали довго, довго поїздом і мою увагу запрятувало те все нове, що було кругом нас. Головно цікавили мене більші станції, де задержувався наш поїзд, такі повні гамору й крику та великої маси людей. Вчасним вечором поїзд наш задержався на досить великій станції. Тут ми висіли. Це було містос, де від тепер ми мали жити — пояснив мені батько.

На станції ми взяли підводу, що мала нас завести додому. Місто видавалося мені великим прекрасним і я просто не хотіла вірити, що ми тут на завжди останемось.

Правда я не могла й думати, як зможу віддалитись від хати, щоб не згубитися у тій масі вулиць і вуличок.

Врешті ми в'їхали в широку, тиху вулицю, по боках якої зеленіли дерева й задержались перед невеликим будинком. У тому моменті відчинилась з лоскотом входова брама й за хвилину я лежала в теплих обіймах моєї мами. В часі, коли батько помогав візникові при клунках, мама запроводила мене до нашої хати. Складалась вона з двох великих, прегарних кімнат і біленької, просторої кухні. Я бігала з одної кімнати в другу, від одного предмету до другого, але головна моя увага була присвячена малому ліжечкові з білими занавісками. З подивом гладила я рукою по білій подушечці й мягенькому, оксамитному покривалі й не могла зрозуміти, чому мама в тій хвилі плакала.

Це був мабуть найкращий день мого тоді ще короткого життя.

Від тепер кожний день приносив мені щось нового. Перші незнані мені забави з міськими дітьми, перші виправи до недалекого парку і врешті перший день у міській школі. Дні плили рівно й спокійно і я засипляючи раділа, що завтра буде ще один, а потім ще один день.

Рік пізніше вродилась нам мала сестричка що була мені новим постійним джерелом радості. І в школі я робила гарні поступи, за що збирала щедрі похвали моїх дорогих батьків.

В житті нашої родини не змінялось нічого. Вправді мама тепер вже була завжди зі мною, зате батько, безнастанно занятий був тільки гостем у дома. Його фахова й громадська праця занимали йому цілі дні. Бо й скільки не мав він обов'язків! Поза своєю канцелярією працював він у всіх господарських та освітніх установах, а часті наради й конференції, яких ми з мамою часом так дуже не любили, занимали йому всі вільні хвилини. Але батько мав завжди одну й ту саму

відповідь. Я пізнав в своєму дитинстві найбільшу біду, незарадність і темноту наших селян і тому нині, ставши на вищім ступені суспільної драбини, вважаю своїм першим обов'язком помагати оцім нещасним. І несолодкий був би мій відпочинок, коли стільки людей жде моєї помочі.

***

Від довшого часу я мої батьки живо над чимось радилися, часто виходили на довгі години з дому або дома переговорювали з незнаними мені людьми. А потім прийшов ще один незабутний для мене день. Це було в неділю. Мої батьки повели мене на край міста, показали невеликий дімочок в зеленому саду і назвали його „нашим“.

І знову почались для мене дні повні радісних несподіванок. Мені вільно було ходити з мамою по крамницях і закуповувати все, що було потрібне для нашої, вже таки правдиво-нашої хати. Вкінці заїхав перед наш дім великий меблевий віз, що мав перевезти нас з усіми речами зі старого мешкання до „нашої хати“.

Ми з моєю сестричкою дістали в ній осібну малу кімнатку, де стояли наші ліжка, шафа з нашими речами й забавками малої сестрички та столик до науки й забави. Ах, як раділи ми тим усім. Цілими годинами пересиджували ми в нашому городі й помагали мамі робити грядочки, засаджувати квіти та ярину.

Це було менш-більш у тому часі, як я приготовлялась до матури і коли впало перший раз у нашій хаті слово—війна. Тоді розуміла я вже багато й пильно прислухувалась розмовам батьків з їхніми приятелями. Хоч війни боялись усі, та як багато надій вязалось з тим словом! Але війна не здійснила мрій, тільки несла гіркі розчарування й важкі удари, що розбили мою родину і розсіяли її по світі.

Скоро й гарячково відбувся матуральний іспит у моїй школі і вже не було часу застановлятись, що мені дальше робити. Перші стріли, перші налети, непевність і неспокій, наради з моїми знайомими і врешті прихід нової сили.

Казали, що для нас війна скінчилась, але те, що тепер почалось, було гіршим самої війни. В нашій хаті повіяло вітром страху й непевності. В усіх розмовах товклось одне питання, що буде з нами?

Батько заховував спокій, але я бачила, що на його чолі наросла нова, глибока зморшка а чорне волосся почало нагло сивіти. Моя мама затихла і я не чула більше, щоб вона співала.

Одного вечора батько сказав мені, що я мушу виїхати на університетські студії до Л., і хоч мама плакала, а я так не хотіла кидати „нашої хати“ й батьків, послухала, бо знала, що так мусить бути. Це була моя перша розлука й як тяжко вона мені прийшлася, цього не можу описати. Про це знаєте ви всі, що мусіли розлучатись в той страшний час...

Очерк, що його я пережила в Л. належить до найважчих. Арешт батька і вивіз мами з сестрою на далекий Сибір—важкі, кам'яні удари, що здавались на віки зруйнували моє молоде життя.

Продовж довгих, жахливих днів я не могла очуняти. Важкими молотами товклись в моїй голові безперервно питання, на які я не знаходила відповіді. Ні я, ні ніхто інший не міг відповісти мені, за що саме забрано мого батька, який все своє життя робив лиш це, що наказував йому обов'язок і святий запал до праці. За що зруйновано йому родину, позбавлено його особистої волі, а може й життя, прогнано його найближчих з хати, яку збудував він сам роками важкої праці. За що мусіли мої найближчі блукати в чужому, холодному краї, голодні, безпомічні? Яке право засудило мою маму покинути її маленький рай, її хату й платити те, чого нікому не була вона винна? Хотілось викричати цю скаргу на ввесь світ, та не було нікого, хто її слухав би.

Тоді почались довгі, безпросвітні дні. Пекуча журба й туга за рідними, безпорадність і важкі матер'яльні злидні. Все те робило моє життя нестерпним.

В тому часі я поїхала до С., хоч знала, що нікого і нічого не застану в колишній хаті, мимоволі я спрямувала свої кроки туди.

Холодний пізноосінній вітер стрясав останнє листя в нашому саду. Дім стояв тихий і пустий, чорно світились вікна обдерті з занавісок. Лиш у городі були ще знаки працьовитих рук моєї мами.

Довго стояла я оперта об залізну огорожу, незважаючи, що падав дрібний дощ. І падали нестримно сльози з моїх очей.

Якесь чуже, холодне лице, що показалось у вікнах нашої кухні, збудило мене з гіркої задуми. Так, тут жила маленька моя щаслива родина, з якої властиво осталась лиш я сама одна. Та однак спогади і вид нашого дому допоміг мені зібрати мої сили. Треба було жити, бо може тамті мої десь далеко живуть і потребуватимуть мене.

В Л. ждала мене перша вістка від мами і сестри з далекого Сибіру: — Живі, здорові, пиши. Це все. Та однак як багато, щоб жити, мусіти жити.

Довгі дні чекання нової вістки, висилки малих клуночків рідним і важка наука в змінених, чужих обставинах, що не приносила жадної радості — це зміст двох довгих, безконечних років.

А потім нові стріли, нові налети. Знову обернулась сторінка в історії і знову короткі надії й нові гіркі розчарування.

Від батька ввесь час не було вістки,— зв'язок з мамою й сестрою перервався. Непевність і туга за рідними та злидні підірвали моє здоровля. Почався новий розділ боротьби за життя. Важко було давати собі раду в щораз трудніших обставинах молодій і здоровій, хворій стало майже неможливо. Але одна маленька картка з червоним хрестом і коротке речення: ми в Тегерані, живі і здорові — мама й сестра — помогли станути мені на ноги. Мої рідні живуть, я не сама, не одинока, це вистарчало, щоб дістати нової сили.

Рівночасно знайомство з молодим товаришем по праці, що з кожним днем ставався мені близшим, внесло новий зміст в моє самотнє життя.

А тимчасом війна розгорялась і не було видно її кінця. Світ, здавалось, котився у безвість і тягнув нас зі собою, безпомічних велетнів з закутими руками. Змагались на наших землях дві ворожі сили й казали платити нам за свої невдачі. І йшли щораз кривавіші, щораз тяжчі жертви і щораз сильнішою ставала наша самооборона. З нараженням власного життя працювали для тієї справи всі молоді й цей рух спротиву захопив і мене й мойого судженого в свої ряди.

В хвилинах, вкрадених від обов'язку і щоденної заробітної праці ми мріяли про те, що було мені силою забране й чого мій хлопець-сирота зовсім не знав. Ми думали про родинне тепло й тоді щораз частіше в наші розбиті почування вкрадалось почуття щастя. Та яким малим, незначним було те щастя нас двох, самотніх людей

під вогняним, розпаленим війною, небом. Як часто мусіли ми дрижати за нього, як часто здавалось було воно вже втрачепе й як часто приходилось зовсім за нього забути.

Зближався фронт і шляхами почали просуватись безконечні валки втікачів. Їхали молоді й старі, хворі й здорові, хоча не знали, що жде їх на кінці цих безконечних, запилених, розбитих кінськими копитами доріг.

Перші вибухи ґранат, що доходили з близького фронту, провожали мене та мого судженого в незнане. По дорозі в малій, сільській церковці ми звінчались. Без нарад, без багатьох слів, без побажань моїх рідних прийшлось закладати мені мою нову родину. Якже інакше уложилось усе моє життя. Але не було часу на роздумування і спогади. Все нові й нові станції, нові постої та нові журби запрятували всю нашу увагу. Врешті границя, чужий незнаний край й важка праця, яку я з моїм чоловіком мусіла приняти, не давала й думати про ніщо.

Та все ж таки як багато легше було мені тепер. Свідомість що ми одно в одному знайшли щирого, відданого друга помагала нам переносити неодну прикрість. І наперекір усьому ми не тратили віри в наше майбутнє. Одна тільки журба за моїх рідних оставала завжди моїм найбільшим горем.

Давноспoдіваний кінець війни прийшов якось несподівано й багато змінилось в нашому особистому, щоденному житті, хоч нам як народові не приніс цей кінець фронтів нічого. Почалось обчислене на хвилини життя емігранта. Таке одноманітне, беззмістне й при тому повне нетерплячки, ніби чекання на поїзд у залюдненій ждальні.

***

Вчорашній день приніс мені радісну несповіданку. Я сиділа над ліжечком мого маленького синка й ждала чоловіка, що мав ось ось повернутись з праці, та чомусь припізнився. І коли я вже ставала непокійною, почула його живі, енергійні кроки. Ввійшов з таємною міною і замість привітального поцілунка, подав мені маленьку карточку з червоним хрестом: ми є в Конго, Африка, живі й здорові, подай вістку — мама й сестра.

Зворушення відбирає мені мову. Ще раз і ще раз перебігаю очима рядки. Врешті беру малого синка і горну до себе. Наперекір усьому, мимо всіх ударів і противностей, моя родина існує і жодна сила не зуміла її знищити. Із другого кінця світу потрапить прилетіти пташкою вістка, щоб злучити нерозривними нитками поодиноких із нас. Карточку цю заховаю, моя мамо, між найдорожчі памятки з нашого дому для твого внука. Нехай вона завжди нагадує йому про вічний звязок української родини в ці страшні роки.

ВСЯЧИНА

Вічний сірник

Увага курці! Вже більше не треба буде з трудом роздобуту папіроску годинами мняти в долоні й заглядати, де б то її відкурити бо оце винайдено в Швайцарії вічного сірника. Цей сірник подібний до олівця і його можна уживати чотирі тисячі разів. В продажу в Швайцарії такий сірник коштуватиме всього 15 сентимів. А коли то винайдуть вічну папіроску?!

Пятьдесятьлітний ювілей кіна.

В цьому році минуло пятьдесять літ з того часу, коли висвітлено першу в світі фільму.

Цей перший показ фільми, цебто рухомої фотографії, відбувся дня 20 лютня 1896 року в Льондоні. Висвітлювання тривало всього 8 минут. Жива фотографія видалася всім чарнівим явищем. Правдиву фільму в нашому значенні вистітлювано аж сім літ пізніше в Парижі. Це була перша німа фільма. Шойно рік 1928 приніс нове уліпшення звукову фільму. А ще пізніше почалась продукція колірових фільмів. Під сучасну пору йдуть досліди над фільмами плястичними (трьох вимірів),які моглиб глядачі оглядати так, як оглядається виставу на сцені.

Кіно є сьогодні одним із найважніших заведень розваги кожного міста.
А ще недавно, перед 50-літами люди не знали, що це таке.

Добре вияснив.

— Скажи мені, дядю, що воно таке: байка?
— А це бачиш, оповіданнячко таке, чі побрехенька, коли, наприклад, осел і свиня розмовляють собі ось так, як я з тобою.

Держава що не бачила війни

Це Швеція. Можна її назвати одинокою щасливою державою в Европі, бо вона від короля Карла не переживала війни. Карло XII як відомо воював в 1709 році разом з нашим гетьманом Мазепою проти Москви.
В першій світовій війні — Швеція осталася невтральною, а в другій теж змогла зберегти невтральність, хоча на сусідню Норвегію Німеччина напала й її заняла. Тож не дивниця, що край цей дійшов до великого розквіту, а нарід до добробуту. Швеція є королівством, хоч дух її і форми правління суто демократичні.
Столицю Швеції — Штокгольм зачисляють до найкращих міст у світі. Воно окружене зі сходу морем, а з полудня і півночі пливуть дві річки, що ховають в собі гранітні скарби. Саме місто має багато мостів, які лучать гарно розбудовані вулиці. Зокрема місто багате чудовими зимовими городами, де віддихають прохожі, не відчуваючи холоду, бо цілий такий город є засклений. Швеція — це країна краси.

***

Подружжя—це дві рівнобіжні лінії, які, хоч як це важко подумати, таки сходяться в БЕЗКОНЕЧНОСТІ.

***

Китайці, здається, тому є вічно молодим народом, бо в них завжди правили доми, а ніколи вулиці.
(Ришард ОТТ)

***

Діти є вершком подружого щастя.

З АНГЛІЙСЬКИХ ПРИКАЗОК

Час—то гроші.

Помагай сам собі, а Бог поможе тобі.

Найбільшою побідою є побідити себе.

Хто любить тільки себе—того не любить ніхто.

Мій дім є моєю палатою.

Серце матері ніколи не старіється.

Судьба помагає відважним.

Люди повинні бути тим, за що вони себе подають. (Шекспір)

Я раджу дбати вам про хвилини, а години вже самі про себе дбатимуть.
(Льорд Честерфільд).

От і пригода

Гість питає маленьку дочку господарів:
— Чого ти плачеш, дитино?
— Мама дала мені хліб з мармолядою... то віддайте!
— Хіба ж я його взяв від тебе?
— Не взяли, а сіли на нього й сидите.

Наші спортовці...

— Як закінчились вчорашні змагання в Ульмі?
— Пять на трьох...
— В чию користь і хто з наших стрілив?
— З наших ніхто не стріляв, вони лише два рази нам стрілили.
— Так тоді чому пять на три?
— Наших знесли з площі трьох, а їхніх двох...

Редагує Колегія „НИВА“ в Ельванґені. Адреса Редакції: Ellwangen-Jagst UNRRA TEAM 524. Permitted by UNRRA TEAM 524.
Druck: W. A. Stierlin Buchdruckerei, Aalen-Württ.